

**Göteborgs universitet
Institutionen för journalistik och masskommunikation
Medie- och kommunikationsvetenskap**

Politisk opinionsbildning i gymnasieskolan

- en kvalitativ undersökning bland Göteborgs gymnasieskolor

**Marcus Tapaninen
Interdisciplinär c-uppsats i
Medie- och kommunikationsvetenskap
Vårterminen 2010
Handledare: Jan Strid**

Abstract

Titel	Politisk opinionsbildning i gymnasieskolan
Författare	Marcus Tapaninen
Kurs	Interdisciplinär C-uppsats, Medie- och kommunikationsvetenskap. Institutionen för journalistik och masskommunikation Göteborgs universitet.
Termin	Vårterminen 2010
Handledare	Jan Strid
Syfte	Att undersöka hur den politiska opinionsbildningen i Göteborgs gymnasieskolor ser ut, samt undersöka hur regelverket kring bemötandet av politiska partier ser ut för att kunna ge riktlinjer för hur man som lärare skall agera när man själv kommer i kontakt med dessa frågor.
Metod	Kvalitativa intervjuer med fem rektorer för gymnasieskolor i Göteborg.
Huvudresultat	Resultatet visar att skolorna bedriver ett aktivt demokratiarbete med ett deltagardemokratiskt perspektiv och låter politiker komma till tals inom den verksamhet som skolan bedriver. Det visar också att det finns en större klarhet bland skolledningen vad det är för regler som gäller kring detta till skillnad från den rapport som kom från Utbildningsdepartementet i februari 2010. Hur den politiska opinionsbildningen sker inför valet 2010. Samt undersökt vilka regler man som framtida lärare har att gå efter och ser hur dessa riktlinjer appliceras ute i den verksamheten.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Bakgrund	6
2.1. Problematisering, Medieperspektivet.....	6
2.2. Problematisering, Lärarperspektivet	7
2.3. Syfte och frågeställningar.....	7
3. Teoriram	9
3.1. Läroplan	9
3.2. Skolans handlingsmöjligheter	10
3.3. Risker med uteslutning.....	11
3.4. Demokratimodeller.....	12
3.5. Demokratisk kompetens	13
3.6. Opinionsbildning och propaganda	14
4. Metod	16
4.1. Metodval.....	16
4.2. Urval	17
4.3. Intervjupersonerna.....	19
4.4. Validitet.....	19
4.5. Genomförande	19
4.6. Intervjuguiden	20
5. Resultat och analys.....	21
5.1. Demokratisyn	21
5.2. Hur ser opinionsbildningen ut?	24
5.3. Hur skall man som lärare ställa sig?.....	27
6. Slutdiskussion.....	31
6.1. Vidare forskning.....	32
Referenslista	34
Bilaga 1, Intervjuguide	35

Executive summary

Denna uppsats är skriven för att undersöka hur den politiska opinionsbildningen på gymnasieskolor i Göteborg ser ut i dagsläget. Mitt syfte är att undersöka dels vilka möjligheter partier får att komma ut till skolorna och bedriva opinionsbildning. Samt se vilka regler det finns för skolor och lärare inom detta område och om dessa efterlevs.

Den teoretiska ramen för arbetet utgår framförallt i olika demokratimodeller samt opinionsbildning, samt hur ser skolans demokratiuppdrag ut och är det så att skolor följer det som de sägs skall göras?

Min empiri är inhämtad med hjälp av kvalitativa samtalsintervjuer med totalt fem stycken rektorer från olika gymnasieskolor i Göteborg, blandat från både kommunala gymnasieskolor samt friskolor spridda i områden med olika socioekonomiska förutsättningar. De frågeställningar jag har arbetat med under dessa intervjuer utgår ifrån hur skolorna planerar lägga upp sin verksamhet inför valet 2010? Hur behandlas förfrågningarna från partierna? Samt försökt undersöka hur det såg ut inför valet 2006 och om de ändrade maktförhållande i kommunfullmäktige har påverkat hur skolorna arbetar med dessa frågor.

De resultat jag har fått fram kommer presenteras i kombinerad form med utgångspunkt i de tre frågeställningar som har varit ett stöd för mig under arbetet där jag kombinerar resultatet från mina intervjuer med de relevanta teoretiska begreppen. Resultatet pekar på att den demokratisyn som präglar både verksamheten i skolorna och den bild som målas upp av styrdokumentet är en deltagardemokratisk som ser på medborgarna på ett mer aktivt sätt. Mina resultat visar också på att skolan gärna samarbetar med politikerna och är öppna för partier som har mandat i kommunfullmäktige. Det verkar inte skolorna på något sätt försöker hindra opinionsbildningen från enstaka partier utan behandlar alla partier efter samma riktlinjer.

Jag anser att de skolorna som har deltagit i studien är väl medvetna om det demokratiuppdrag som de har, både genom att försöka fostra aktiva samhällsmedborgare, som att värna om yttrande- och åsiktsfriheten. Till exempel genom att försöka engagera eleverna i den demokratiska verksamhet som finns på skolan. Samtidigt som de tillåter en öppen opinionsbildning på skolan som gör att vi får ett mer varierat och öppet demokratiskt klimat. Genom att inte bara när de får förfrågningar ta emot partier, utan även genom att själva bjuda in partier till de aktiviteter som sker på skolan. Det verkar också vara en större öppenhet inom de skolor som jag har besökt att diskutera dessa frågor och ta debatten, men även låta partier som till exempel Sverigedemokraterna vara delaktiga i skolan till skillnad från till exempel vissa tidningar som har valt att inte publicera visst material från dessa partier eller partiledare som har valt att inte ta debatten med dem.

Jag har också undersökt både vad det är som gäller inom skolan hur man skall förhålla sig till dessa partier både i styrdokument och i skolor vilket kan ge såväl lärarstudenter som aktiva lärare en klarhet inom ett område som tidigare har uppfattats som oklart.

1. Inledning

Yttrandefrihet samt fri åsiktsbildning är ett centralt begrepp när man talar om vad som gör ett samhälle demokratiskt. Under 2000-talet har båda dessa centrala begrepp testats och det har gjorts inskränkningar i båda när det inte har varit befogat. Även skolan har i media blivit kritiserad för att den väljer att stänga ute vissa partier och på så sätt motarbetar en fri åsiktsbildning.

Under arbetet med denna uppsats vill jag undersöka hur det ser ut i skolans värld. Skolan har ett viktigt demokratiuppdrag som skall uppmuntra alla elever till att bilda sig sina egna åsikter, men kan skolan verkligen genomföra detta uppdrag om de väljer att stänga ute vissa aktörer. Det finns även en viss okunskap och osäkerhet bland både skolor, lärare och framtida lärare hur man skall behandla dessa frågor.

Det har bland annat rapporterats i media att skolor väljer att på grund av åsikter som partier har stänga dörrarna för dem, samtidigt som de ändå tillåter andra partier att vara på skolan. Utbildningsdepartementet kom i februari 2010 med en rapport som pekar på det bland de ansvariga på skolorna inte är säkra på vad de får och inte får göra.

Genom att undersöka vad som gäller och hur det ser ut är min förhoppning kunna ge vissa riktlinjer för hur man bör agera som blivande lärare, men även som ett stöd för de aktiva lärare som i dagsläget inte vet hur de skall handskas med dessa frågor.

2. Bakgrund

Sen början av 2000-talet har partier utanför riksdagen till exempel Sverigedemokraterna fått ett större folkligt stöd utan att ta sig in till riksdagen. Det har hela tiden från samhällets sida varit en debatt hur man skall behandla dessa partier som står för vad som kan tolkas som odemokratiska åsikter. Det har från en del håll i media varit en linje att man förhindrar dessa partier att föra ut sitt budskap¹. Tidningar har gått ut och sagt att de inte kommer publicera material från dessa partier, partiledare från de etablerade riksdagspartierna har sagt att de inte kommer att ställa upp på debatter med dessa partier eller samarbeta med dem på en kommunal nivå. Även skolor verkar i en viss mån ha följt övriga aktörers exempel och försöker tiga ihjäl debatten. Det kommer även med jämna mellanrum artiklar som visar på att skolorna inte är öppna för dessa partier.

2.1. Problematisering, Medieperspektivet

Skolan är en viktig plats för partierna att nå förstagångsväljare i en artikel så berättar bland annat Sverigedemokraterna om att de har två vägar främst för att nå förstagångsväljarna, Internet och skolan², om man då stänger ute partier så kan detta få konsekvenser utifrån ett demokratiskt perspektiv. Vi har i Sverige en yttrande- samt åsiktsfrihet som vi är stolta över och värderar högt. Trots detta så finns det i samhället vissa tendenser att det är okej att göra inskränkningar i folks rätt att komma till tals om åsikterna kan anses vara kontroversiella. Att ha en fri åsiktsbildning är viktigt för ett demokratiskt samhälle, det är därför viktigt att undersöka om inskränkningar som görs och se vilka konsekvenser de kan få för ett demokratiskt samhälle.

Det finns i samhället rådande demokratiideal som säger hur samhället skall se på sina medborgare samt hur medborgare bör agera som demokratiska individer. Detta skall genomsyra hela samhället och skolan är en viktig del. Det är den första institution som unga människor kommer i kontakt med och spelar en stor roll i fostran för dessa människor skall bli aktiva och engagerade samhällsmedborgare samt skall ge dem de värderingar och ideal som betraktas som normens.

En fri åsiktsbildning bygger även till stor del på tillgång till information, när det kommer till information om olika politiska partier åsikter så är den politiska opinionsbildningen som finns en stor del i detta. Om begränsar möjligheterna som partier har att sprida information på skolorna kommer detta i längden att påverka den fria åsiktsbildningen? Även om det finns mycket forskning kring opinionsbildning och propaganda så verkar det inte finnas material om hur dessa fenomen yttrar sig i skolan.

---

¹ <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/medier/article5808066.ab>

² http://www.svd.se/nyheter/inrikes/nej-hindrar-inte-sverigedemokraterna_4436743.svd

2.2. Problematisering, Lärarperspektivet

Under valet 2006 kunde skolorna hänvisa till att Sverigedemokraterna i de flesta fall inte hade någon form av makt, varken i vare sig riksdag eller de flesta kommunfullmäktige. Valet ändrade dock på detta och partier som dessa har bland annat mandat fått i Göteborgs kommunfullmäktige. Hur man skall bemöta dessa partier är en fråga som under min tid på lärareutbildningen knappt har diskuterats, de fåtal gånger som det varit uppe till tals har det funnits en vilja att kunna nej till specifikt dessa partier.

Att det även finns en okunskap ute bland skolor om vad som faktiskt gäller när det kommer till bemötandet av partier som dessa är något som uppmärksammas av bland annat Utbildningsdepartementet. De tar upp detta i en rapport som de skrev i februari i år. I den rapporten pekar de på att det råder osäkerhet i skolorna hur man skall hantera dessa frågor³.

Det finns ett behov att undersöka vad det faktiskt är som gäller enligt styrdokument. Samt hur skolor faktiskt agerar när det kommer till dessa frågor. Dels som ett stöd för de lärare som nu är verksamma och inte vet hur de bör hantera dessa frågor, men såväl för de som just nu befinner sig på lärarutbildningen och är på väg ut i arbetslivet då dessa frågor inte kommer att försvinna.

2.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka *Hur ser den politiska opinionsbildningen i gymnasieskolan ut?*

Syftet är att undersöka hur det faktiskt ser ut på skolor och hur skolorna väljer att behandla dessa frågor. I debatten är det en tämligen negativ bild som målas upp där inskränkningar i grundläggande demokratiska rättigheter görs tämligen ofta. Med skolan som en viktig plattform för opinionsbildning är det viktigt att se om verkligheten stämmer överens med de dokument som finns för att reglera skolans verksamhet.

Till min hjälp har jag framförallt tre frågeställningar som skall hjälpa mig att undersöka detta.

- Vilket/vilka är det rådande demokratidealen på gymnasieskolan?

Det finns olika demokratideal⁴ som ser på medborgare på olika sätt, vilka är det som dominerar i skolans värld? Hur ser dessa på medborgarnas roll? Skiljer sig demokratidealen i verkligheten gentemot dem återspeglas i styrdokumentet? Hur påverkar dessa ideal hur man behandlar politiska partier?

- Vilka kanaler öppnas för politisk opinionsbildning i gymnasieskolan?

---

³ http://www.senrp.se/content/1/c6/01/92/39/U2010-1216_Opinionsbildande_verks.pdf

⁴ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

Det man oftast tänker först på när man tänker på politisk opinionsbildning i skolan är när partirepresentanter kommer till en skola och förklarar vad just deras parti står för, kanske följt av en frågestund. Även om detta är en av de vanligaste, vad finns det för andra kanaler? Till exempel bokbord, valaffischer eller annat. Vilka får tillgång till dessa kanaler? Vilka konsekvenser får en eventuell utestängning av vissa parter ur ett demokratiperspektiv?

- Hur skall man som lärare ställa sig till partier utanför riksdagen?

Man kommer som lärare att bemötas av frågor som rör hur man skall bemöta partier och åsikter från utanförpartier. Hur ser det faktiskt ut på skolorna? Hur bemöts dessa partier av skolledningen? Vad säger styrdokument om dessa frågor? Att undersöka hur dessa partier bemöts kan ge vissa riktlinjer om hur man själv skall agera när man behöver fatta beslut kring dessa frågor.

3. Teoriram

Jag kommer i detta kapitel reda ut de teoretiska begrepp som kan anses vara viktiga för detta arbete. Jag kommer förutom att titta på tidigare forskning inom området och litteratur som är relevant även se titta på vad de styrdokument som finns för skolan säger inom detta område då de har en central roll i skolans verksamhet.

3.1. Läroplan

Ett av de viktigaste dokument som berör skolan och dess verksamhet är läroplanerna som finns i olika versioner beroende på vilken typ av skola det berör. Den som jag kommer att titta närmare på för detta arbete är Läroplanen för de Frivilliga skolformerna (Lpf 94) som är inriktad till just gymnasieskolan och tar upp hur gymnasieskolans verksamhet skall se ut.

Läroplanen talar om att det är viktigt att skolan skall visa eleverna som går där vilka värden som inte bara gäller på skolan utan det samhälle som väntar eleverna efter deras examen. Det finns genomgående en stor tyngdpunkt på att skolans arbete skall ha demokrati som ett centralt begrepp som genomsyrar hela verksamheten. Det finns många passager jag hade kunnat citera kring detta men ett som jag framförallt fastnade för som jag anser vara mycket relevant just nu är.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de framförs. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana.⁵

Här kan man i läroplanerna se att från skolverkets håll anser de att skolan inte bara skall vara öppen för att olika uppfattningar får en plats i skolan, utan även uppmuntra det. Detta kan man tolka som att skolan inte bara skall nöja sig med att om det kommer förfrågningar från personer som vill informera om olika uppfattningar, utan även att skolan i den mån möjligt även aktivt försöka visa till eleverna att det inte bara finns en åsikt.

Man kan även se detta som en del av det demokratiska arbete som skolan skall ägna sig åt när det i en demokrati kan finnas mer än en åsikt. Om man skall agera utifrån vad läroplanen säger kring detta så skall alltså olika åsikter få komma till tals, så genom att begränsa möjligheterna för vissa att uttala sina åsikter så förhindrar skolan det demokratiska samtalet och möjligheter för eleverna att ta till sig olika åsikter och bilda sina egna.

Skolan skall enligt läroplanen inte bara stödja yttrandefriheten och på så vis göra skolan tillgänglig för dem som vill ägna sig åt att sprida politisk information utan skolan har även ett djupare demokratiuppdrag som kan beskrivas bäst på detta sätt.

Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt deltaga i samhällslivet.⁶

---

⁵ Skolverket, *Lpf 94*.

⁶ Skolverket, *Lpf 94*.

Demokrati och demokratiarbete är alltså något som skall vara genomgående i skolan och det är inte bara i form av demokratiskt arbete inom skolans väggar. Utan arbetet som skolan gör skall göra att de elever som går ut ur skolan skall vara kunniga hur demokratin i samhället ser ut. Skolan skall dessutom försöka engagera eleverna i det demokratiska arbetet och genom det engagemang som skapas inom skolan skall detta även återspeglas när eleverna går ut i samhället och även där förbli aktiva medborgare.

3.2. Skolans handlingsmöjligheter

Nyligen kom skolverket ut med informationsmaterialet *politisk information i skolan*. I detta material så skriver skolverket ner vilka riktlinjer det är som gäller för skolor när det kommer till att hantera politiska partier i skolan. I denna text så märker de ut två olika linjer som skolor kan välja för att hantera förfrågningar från partier.

Den första linjen gör gällande att skolorna kan välja att konsekvent säga nej till alla partier som vill komma till skolan. Det gäller då att skolan ser till att de verkligen säger nej till alla som vill komma. Denna är dock en linje som får en viss kritik från skolverket, även om man har möjligheten att säga nej till alla så går det emot skolans demokratiuppdrag där de skall uppmuntra så många åsikter som möjligt att komma fram.⁷

Den andra linjen säger att om skolorna tillåter vissa partier att komma till skolan, så får skolan inte stänga ute andra partier utan alla partier skall få en möjlighet att komma till tals på samma villkor. Partierna har dock ingen rätt att kräva att skolorna skall behandla dem på ett visst sätt utan så länge skolan erbjuder alla partier samma möjligheter så uppfyller skolan de regler som finns.⁸

Det finns undantag till linje två som skolorna kan göra, dessa är objektivt urval samt hänsyn till ordningen. Skolledning har ett ansvar att se till att den dagliga verksamheten i skolan fungerar utan störningar. Om en skola anser att det finns risker med att tillåta vissa partier komma till deras skola så kan skolan neka partier tillträde om det finns en för överhängande risk för att ordningen störs i för stor grad så kan rektorn neka ett parti tillträde till skolan.

Rektorn har möjlighet att begränsa politiska partiers tillträde till skolan om det är motiverat av ordningsskäl och de negativa konsekvenserna för ordningens upprätthållande är klart påvisbara.⁹

Skolan kan alltså en möjlighet på grund av att de misstänker att det kan uppstå problem med en viss närvaro säga nej till en förfrågan.

Det andra undantaget som skolan kan göra på linje två är vad skolverket kallar för *objektivt urval*¹⁰. På grund av att det finns väldigt många partier, stora som

---

⁷ Skolverket *Politisk information i skolan* (2010)

⁸ Skolverket *Politisk information i skolan* (2010)

⁹ Skolverket *Politisk information i skolan* (2010)

¹⁰ Skolverket *Politisk information i skolan* (2010)

små som inför val kan önska komma till en skola att informera, kan detta lätt bli överväldigande för skolorna och de kommer få spendera en stor tid att tillmötesgå partiernas önskemål. Skolor har alltså på grund av detta enligt skolverket möjlighet att begränsa de partier som får komma till skolan, genom att bara tillåta partier som sitter i fullmäktige eller riksdagen. Samtidigt gäller det här för skolorna att vara konsekventa, säger de ja till ett parti i kommunfullmäktige måste de säga ja till alla partier som finns i fullmäktige.

Även om skolverket då visar på att det finns två olika linjer som skolorna kan välja när det kommer till behandlingen av dessa frågor så skriver de om linje ett, neka tillträde för alla.

Enligt Skolverkets bedömning är en sådan lösning svår att förena med skolans demokratiska uppdrag och därför mindre lyckad.¹¹

Så även om skolverket öppnar för två olika lösningar påpekar de även att den som går bäst ihop med skolans övriga demokratiuppdrag är att tillåta partierna komma till skolan och informera.

3.3. Risker med uteslutning

Marie Thulin på Malmö högskola skrev 2007 ett examensarbete som heter *Skolvalet och Sverigedemokraterna*. Hon har i detta arbete tittat specifikt på varför eleverna på en skola i Skåne valde att under skolvalet 2006 lägga en så stor del av sina röster på Sverigedemokraterna att de blev det tredje största partiet på den skolan. Marie rör i sitt examensarbete på en intressant punkt som hon tror kan ha varit en bidragande faktor till att eleverna valde att lägga en så stor del av sina röster på just Sverigedemokraterna.

Hon talar om att skolan hade valt att inför skolvalet lägga sitt fokus på att informera bara om de etablerade riksdagspartierna. I de fall som lärarna hade talat om Sverigedemokraterna var det enligt Thulins undersökning, hade de bara talat illa om dem. Eleverna hade däremot inte fått arbeta med partiet som de fick med de övriga, det vill säga de fick ingen konkret information om vilka värderingar de stod för. På grund av lärarna hade visat att de tyckte så illa partiet, och att det i den vanliga undervisningen inte talats om det. Så valde eleverna att rösta på Sverigedemokraterna som en form av protest mot lärarna¹².

Även om Thulins arbete är en fallstudie av en specifik skola så påvisar den fortfarande en av de risker som finns med att stänga ute partier var åsikter man inte stödjer. Detta stämmer även bra överens med vad skolverket har etablerat i läroplanen

Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.¹³

---

¹¹ Skolverket *Politisk information i skolan* (2010)

¹² Thulin, *Skolvalet och Sverigedemokraterna* (2007)

¹³ Skolverket, *Lpf 94*

Skolverket ser att skolan har en möjlighet att bemöta och belysa alla partiers värderingar och ståndpunkter och genom att bemöta dem, kan de även öka elevernas kunskap kring dessa partier. Genom detta arbete så är tanken att eleverna gör välgrundade val.

3.4. Demokratimodeller

Det finns många olika synsätt på vad som verkligen är demokrati och det kommer hela tiden nya begrepp. Det är framförallt två olika sätt att se på demokrati som jag kommer att fokusera på. Det ena är Robert Dahls minimikriterier för demokrati samt de två demokratimodeller Jesper Strömbäck talar om.

Robert Dahl har under många år och över ett stort tidsspann kommit ut med ett flertal böcker som behandlar demokratibegreppet och demokrati som styrelseform. Han har genom åren kommit att formulera sju minimikriterier för institutioner som bör finnas i alla länder som kallar sig som demokratiska. Bland de sju som han tar upp finns det framförallt två stycken som är relevanta att titta närmare på och ha i åtanke för detta arbete.

För att ett land skall kunna klassas som demokratiskt skall det finnas en tillgång till information. Man skall som medborgare både ha de möjligheter som behövs för att kunna söka information och bilda sig sina egna uppfattningar och man skall inte heller på något sätt hindras om man vill ha information kring till exempel vad ett parti har för värderingar i den politik de ämnar föra.

Det måste också finnas alternativa informationskällor. Alla former av informationsmonopol, statliga eller privata, strider mot demokratin.¹⁴

Detta är intressant ur den aspekten om man ser på skolan som en alternativ informationskälla. Skolan skall förmedla viss information som är relevant för att eleverna skall bli upplysta och demokratiska medborgare. Till exempel, om man ser på skolan som en alternativ informationskälla så bör det inte göras begränsningar i vilka som får tillgång till den. Om begränsningar skulle ske så kan man utifrån Robert Dahls minimikriterier säga att vi inte längre är ett demokratiskt samhälle utan det finns vissa former av informationsmonopol på vilka åsikter och vilken information som medborgarna får via skolan.

Det andra kriteriet som är relevant för detta arbete är yttrandefriheten¹⁵. Det är viktigt att påpeka att Robert Dahl anser att yttrandefrihet skall vara ett minimikriterium för demokrati. Yttrandefrihet innebär att alla skall ha en rätt att uttrycka sina åsikter och göra så på samma villkor som andra aktörer i samhället. Detta kan även kopplas samman med fri tillgång till information.

Jesper Strömbäck tar i sin bok *Makt och medier* upp två olika synsätt på demokrati *deltagardemokrati* och *konkurrensdemokrati*¹⁶. Både dessa synsätt har ett par olika undermodeller till exempel samtalsdemokrati som är tämligen

---

¹⁴ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

¹⁵ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

¹⁶ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

likartad deltagardemokrati. Jag väljer dock här att fokusera på de två stora demokratigrupperna.

Konkurrensdemokrati ligger det ett fokus på att det skall finnas minst två olika alternativ som väljarna får ta ställning till utifrån de olika partiernas åsikter. Demokratifokus här ligger framförallt i valdeltagandet, att man deltar i valet och väljer det alternativ som man tror kommer att fatta de bästa besluten utefter ens egen situation. Om man valt en regering som man anser inte gör det jobb man hade förväntat så skall man ha möjligheten att ställa dem till svars och när det återigen blir dags för val har man möjligheten att rösta på ett annat styre¹⁷.

Deltagardemokratin har man valt att lägga fokus på själva deltagandet, medborgarna skall vara så delaktiga som möjligt i de beslutsprocesser som är viktiga för dem. Genom att delta och vara med i debatten så blir man själv mer insatt och därmed kan bidra till den demokratiska processen. Utefter detta sätt att se på demokrati så ser man på medborgarna som mer aktiva än i fallet med konkurrensdemokrati. Genom att ha detta öppna samtal och ett aktivt deltagande från en större del av medborgarna så är tanken att man skall få många perspektiv som möjligt på varje fråga och därmed kommer att kunna fatta det bästa beslutet för majoriteten¹⁸.

Om skolan skall genomsyras av en demokratisk tanke så är alla dessa begrepp jag har rört vid relevanta, även om det finns alternativa synsätt exempel konkurrensdemokrati kontra deltagardemokrati så borde man i skolans verksamhet, utefter de frågeställningar jag har, kunna se olika sätt att agera beroende på hur man ser på eleverna och deras roll som medborgare.

3.5. Demokratisk kompetens

Tiina Ekman har skrivit en avhandling som behandlar skolungdomars attityder och inställning till demokrati och hur skolan sköter det demokratiuppdrag som de har enligt läroplanen. Ett av kapitlen i denna avhandling har sitt fokus på just skolans demokratiarbete och hur det kan komma att påverka eleverna, det finns framförallt ett resultat som är intressant utifrån de demokratiperspektiv jag tidigare har berört.

Allmänna kunskaper om politik har ett starkt samband med valdeltagande. Andelen som röstade i riksdagsvalet 2002 var hela 95 procent bland individer med mycket goda politiska kunskaper, och så lågt som 54 procent bland individer med sämst kunskaper.¹⁹

Den undersökning som Tiina hänvisar till internationell undersökning som vars resultat publicerades 2002 gjord av *IEA Civic Education Study*²⁰. En undersökning som genomfördes i ett stort antal länder där Sverige var ett dem. Undersökningen pekar också på att det finns skillnader på hur aktiva elever från olika utbildningar är och pekar på att yrkesförberedande program tenderar att vara mer benägna att

---

¹⁷ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

¹⁸ Strömbäck, *Makt och medier* (2000)

¹⁹ Ekman, *Demokratisk kompetens – Om gymnasiet som demokratiskola* (2007)

²⁰ <http://www.iea.nl/cived.html>

inte ta vara på de demokratiska möjligheter som finns att tillgå, genom att till exempel gå att rösta. Det finns alltså socioekonomiska faktorer som spelar roll när det kommer till elevernas vilja att delta i de demokratiska processerna.²¹

Som ovanstående citat pekar på finns det alltså en vikt att skolan inte bara under valtider diskuterar politik och demokrati, utan att demokratiarbete är något som skolan hela tiden ägnar sig åt i olika former. När undersökningen pekar på att elever som har en större kunskap om vad demokrati är och vilka möjligheter den öppnar för, så kommer eleverna i en större grad delta i de val som finns och använda de möjligheter som finns för påverkan. För att skolan skall kunna fylla sitt demokratiuppdrag bör det alltså finnas ett aktivt demokratiarbete på skolan.

Slutsatsen så här långt är att skolans demokratiarbete gör skillnad, men dess effekter är begränsade jämfört med de initiala egenskapernas påverkan.²²

Skolan har enligt Ekman en roll som en form av utjämnare, då hon tala om att det finns fler faktorer än just bara skolans demokratiarbete som i slutändan gör hur aktiva och engagerade eleverna blir efter deras utbildning. Skolan kommer att få rollen som en utjämnare, det vill säga ett aktivt demokratiarbete i skolan kan bidra till att elever som kommer från förhållanden där det inte funnits högutbildade eller politiska aktiva föräldrar, blir mer engagerade i den politiska debatten.

Exempelvis kan skolan genom att bedriva ett aktivt demokratiarbete leda till att en elev som har en bakgrund där denna inte har fått en demokratisk stimulans hemifrån, börjar intressera sig för dessa politiska frågor. Framförallt pekar hon på att elevråd spelar en viktig roll i detta arbete. Genom att skolan då stimulerar dessa elever så får man i samhället överlag en större mängd aktiva medborgare. Även om skolan inte helt kan överbrygga andra faktorer till exempel hemmiljö helt, så kan skolan genom ett aktivt demokratiarbete delvis hjälpa dessa elever.²³

3.6. Opinionsbildning och propaganda

En av grunderna för ett demokratiskt samhälle brukar vara det som kallas *fri åsiktsbildning*. Detta är ett stort begrepp men mycket viktigt.

Både i Sverige och i andra länder motiveras rätten till fri åsiktsbildning primärt med dess centrala betydelse för den demokratiska processen. Information och opinionsbildning i samband med val, parlament och politiska partier anses därmed utgöra yttrandefrihetens kärna.²⁴

Det innebär att man som medborgare skall få en möjlighet att dels bilda sig en egen uppfattning om hur världen ser ut. Men även i likhet med Dahls minimikriterier för vad som måste finnas i ett demokratiskt samhälle, måste det finnas en yttrandefrihet samt tillgång till fri information. Om det görs inskränkningar i dessa två så kan man alltså se att den fria åsiktsbildningen blir försvagad då olika perspektiv på samma fråga inte kommer in i debatten. Eller att

---

²¹ Ekman, *Demokratisk kompetens – Om gymnasiet som demokratiskola* (2007)

²² Ekman, *Demokratisk kompetens – Om gymnasiet som demokratiskola* (2007)

²³ Ekman, *Demokratisk kompetens – Om gymnasiet som demokratiskola* (2007)

²⁴ Petersson, *Opinionsbildning* (2009)

man inte kan hitta den information som man behöver för att kunna bilda sig en egen åsikt om olika saker. Två viktiga begrepp som även är starkt sammankopplade med en fri åsiktsbildning är *opinionsbildning* och *propaganda*. Peterson går vidare och säger att inom samhällsvetenskapen så är opinion ett begrepp så nära åsiktsbildning att de båda har inom denna disciplin i princip samma betydelse²⁵. Det är även denna definition som jag kommer att använda mig av när jag i fortsättningen talar om opinionsbildning.

Opinionsbildning kan ske i olika former, det gemensamma är att det hela tiden berör processer som har som syfte att ändra eller bilda åsikter i olika frågor. Propaganda kan ses som den delen av opinionsbildningen som är mer organiserad, och det är just på grund av den starkt organiserade propaganda som genom historien har funnits ibland annat vissa totalitära stater som detta begrepp nu har fått en starkt negativ klang. Opinionsbildning och propaganda är ändå två begrepp som är nära besläktade en gemensam nämnare som de även delar är att de riktar sig till fler än en person. Även om åsiktsbildning kan ligga på individnivå så görs det en skillnad när man pratar om opinionsbildning i den mån att när det kommer till enskilda personers åsikter så är det en fråga om attityd inte opinion.²⁶

Peterson definierar i sin bok propaganda på följande sätt.

Propaganda definierades i början av denna bok som organiserade försök att påverka människors tankar i enlighet med propagandistens syften.²⁷

Linjen mellan propaganda och opinionsbildning är tunn, utefter Petersons bok skulle jag säga att gränsen ser ut såhär. Opinionsbildning innefattar inte bara möjligheten att få tala för att föra ut en åsikt, utan även möjligheten för individen att införskaffa information utan att förhindras på något sätt, opinionsbildning handlar därmed om både rätten till fri information såväl som yttrandefrihet i den mån att man har rätt att gå ut med en åsikt och informera om den.

Propaganda har ett större fokus på yttrandefriheten där det centrala blir att nå ut till ett stort antal personer, och oftast flera aktörer bakom samma budskap till exempel det borgerliga regeringsblocket. Målet är klart och tydligt att man skall försöka påverka folk att tycka på det sätt man själv anser vara rätt. Det finns även tendenser att propaganda i en större grad innefattar att förvrida information, till exempel krigspropaganda där de olika sidorna av konflikten vrider information så den framstår som fördelaktig för dem själva. Den fria tillgången till information blir därmed inte lika relevant när man talar om propaganda som när man talar om opinionsbildning utan det blir yttrandefriheten som hamnar i fokus.

Både propaganda och opinionsbildning har dock sin roll i det demokratiska samhället.

---

²⁵ Petersson, *Opinionsbildning* (2009)

²⁶ Petersson, *Opinionsbildning* (2009)

²⁷ Petersson, *Opinionsbildning* (2009)

4. Metod

4.1. Metodval

Jag har i mitt arbete kommit att använda mig av samtalsintervju som främsta metod. Jag har framförallt två huvudanledningar till detta.

Den första anledningen är att när jag började med denna uppgift såg jag det svårt att med att arbeta med kvantitativa metoder som exempelvis enkäter. Då de frågeställningar jag hade rörde frågor som inte lätt kan delas in i olika kategorier med svarsalternativ.

Samtalsintervjuundersökningar ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade. En av de stora poängerna är också möjligheten till uppföljningar.²⁸

Då min förkunskap inom området var väldigt begränsad och att döma av de första texterna som jag läste inom detta ämne pekade på att det fanns en viss förvirring i hur skolan skall behandla dessa frågor. Jag ansåg att kunna sitta och fråga ut rektorer istället för att bara skicka en enkät, skulle ge dem en möjlighet att formulera sig på ett bättre sätt. Jämfört med om de hade fått till exempel en enkätundersökning med en begränsad mängd svarsalternativ. Då jag även anade att skolorna kan ha agerat på olika sätt när det kommer till dessa frågor ville jag också ha möjligheten att kunna ställa följdfrågor och fördjupa mig mer beroende på hur frågorna hade hanterats av skolorna.

Det andra skälet till valet av samtalsintervju var baserat på

Ett sätt att förtydliga gränsdragningen är att säga att man vid frågeundersökningar arbetar med problemformuleringar som handlar om *frekvens*, medan man vid samtalsintervjuundersökningar arbetar med problemformuleringar som handlar om *synliggörande*, hur ett fenomen gestaltar sig.²⁹

Man kan även här se att även om det handlar om att se om skolan på något sätt förhindrar en fri åsiktsbildning, så ligger min huvudfråga fortfarande kring demokratiideal och hur olika skolor behandlar demokratibegreppet. En del av detta kan man säga är frekvensbaserat till exempel hur många skolor har sagt nej till att ett visst parti får komma till deras skola, men det handlar framförallt om hur skolorna hanterar problemetiken som uppstår när partier som har avvikande åsikter från den större massan vill delta i den allmänna debatten. För att undersöka detta på ett effektivt sätt ansåg jag därför samtalsintervju var det bästa metodval för detta arbete.

Enkäter har fördelen att jag hade kunnat få in stora mängder data som jag lättare hade kunnat dra generella slutsatser från. Jag hade inte heller behövt begränsa mig lika geografiskt som jag nu valde att göra med intervjuerna för att få fram bästa möjliga resultat. Det största problemet jag såg med att använda mig av enkäter var att de frågor som jag söker svar på inte lätt kan sammanfattas i enkla kryssfrågor,

---

²⁸ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, *Metodpraktikan* (2007)

²⁹ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, *Metodpraktikan* (2007)

utan det behövs ofta längre svar. Bara att döma av de svårigheter jag hade med att boka intervjuer med personer som fanns tämligen nära tror jag även att svårigheterna med att få in svar på dessa enkäter hade varit ännu större. Min svarsfrekvens hade blivit väldigt låg, det är mycket lättare att ignorera ett e-post som kommer än det är att ignorera en person som ringer upp. Framförallt när det verkar finnas en viss känslighet i frågan.

4.2. Urval

Jag valde att bara rikta in mig på gymnasieskolor i Göteborg. Anledningen till detta var att jag fann Göteborg som område tämligen intressant ur olika aspekter. Inom Göteborg så finns det ganska stora skillnader på områden om man ser till kulturella och ekonomiska faktorer. Det finns även en stor mängd gymnasieskolor, totalt 47³⁰. Trots att jag valt kvalitativa samtalsintervjuer som metod hoppades jag att med en tillräcklig bra spridning som täckte in olika typer av områden i Göteborg hade jag kunnat dra generaliserande slutsatser för hur det ser ut i Göteborg. Jag valde att gå efter samma indelning av Göteborgs olika stadsdelar som används av SOM-institutet när de gör sina större undersökningar

Indelningen är baserad på en sammanvägning av genomsnittlig hushållsinkomst, andel socialbidragstagare och andel utländska medborgare.³¹

En indelning som tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska faktorer som kan ha en inverkan på hur skolor i dessa områden ställer sig till olika partiers vara eller icke-vara i skolan. Göteborg har även i det förflutna haft en viss historik med partier utanför riksdagen som vill få en plats i skolan och i dagsläget har även Sverigedemokraterna ett mandat i kommunfullmäktige. Ett mandat som är tillräckligt för att skolor skall ta en hänsyn till dem när de bemöter olika partier när de vill få utrymme i skolan.

Jag ville ha en variation när det kom till de socioekonomiska faktorer som kunde spela en roll i hur olika skolor behandlar dessa frågor. Till exempel kan en skola med en större del elever som har utländsk härkomst ta en större hänsyn till eventuella säkerhetsrisker om man får en förfrågan från Nationaldemokraterna.

Min avsikt från början var att genomföra åtta intervjuer och på så vis täcka in en friskola samt en kommunal skola från de fyra olika områden som SOM-institutet hade delat in Göteborg. SOM-institutets indelning ser ut som följer:

Resursstark: Älvsborg, Askim, Styrso, Torslanda, Kärre-Rödbo.

Medelresursstark: Härlanda, Örgryte, Centrum, Tynnered, Tuve-Säve

Medelresurssvag: Linnestaden, Högsbo, Frölunda, Lundby, Backa

Resurssvag: Gunnared, Lärjedalen, Bergsjön, Kortedala, Majorna, Biskopsgården

Jag riktade in mig på att intervjua rektorer för det är de som har det sista ordet när det kommer till hur enskilda skolor skall behandla hur politiska partier i

---

³⁰ Göteborgs kommun hemsida.

³¹ Jan Strid (2010)

gymnasieskolan skall bemötas³². Även om jag ansåg det finnas en risk innan jag valde att försöka genomföra intervjuer att de i många fall låg ute på samhällsvetenskapslärarna, så är det fortfarande rektorer som hade sista ordet. Därmed borde det även vara de mest intressanta att intervjua för att undersöka hur dessa frågor behandlas.

Jag valde även medvetet att i så stor mån som möjligt blanda friskolor samt kommunala skolor då tidigare erfarenhet jag har av Göteborgs kommunala skolor är att de verkar tämligen centralstyrda, hade jag då bara riktat mig till de kommunala skolorna ansåg jag att det fanns en överhängande risk att jag fått samma svar på varje skola med hänvisning till någon form av centralstyrning. Enligt det material som skolverket har gått ut med så har också friskolorna en större möjlighet än de kommunala skolorna att neka tillträde för olika partier på grund av

Grundlagsbestämmelserna om yttrandefrihet och tryckfrihet reglerar de enskildas rättigheter mot det allmänna, dvs. stat och kommun. De fristående skolorna är inte en del av det allmänna, vilket innebär att dessa regler inte gäller direkt för dessa skolor.³³

Även om skolverket vidare talar om att friskolor har som uppgift att förmedla samma värdegrund som de kommunala skolorna så har de i alla fall öppnat dörren för att friskolor har andra möjligheter. Att därför även titta närmare på friskolor och hur de väljer att agera utefter detta ansåg jag vara en relevant aspekt i mitt arbete.

Det visade sig snabbt under mitt arbete med att försöka få till intervjuer att detta var mycket svårare än jag hade beräknat med. En av de främsta anledningarna till detta tror jag hade att göra med ämnets karaktär. Att inför valet diskutera politisk opinionsbildning med den pågående debatten om hur man skall bemöta Sverigedemokraterna tror jag leder till att rektorer som inte har hunnit fundera på detta eller sagt nej till partier att få komma till deras skola kan ha valt att tacka nej till att medverka på en intervju. Det har under vintern varit en händelse på Hulebäcksgymnasiet där blev avvisade från skolans område och de i sin tur anmälde rektorn för att hindrat dem i sitt arbete.³⁴

Detta har lett till att dels har det blivit en mindre mängd intervjuer än jag från början hade räknat med. Dessutom finns det en risk att de svar jag fått speglar en mer positiv bild än den som faktiskt återfinns i verkligheten. Jag valde som metod för denna uppsats att genomföra kvalitativa intervjuer vilket redan på detta stadium fanns små möjligheter att dra generaliserande slutsatser av de svar jag fick. Om jag inte hade haft samma problem med att få till intervjuer dock hade denna metod kunnat ge svar som hade kunnat generaliseras något för hur det ser ut på gymnasieskolor i Göteborg.

Ett annat problem som uppstod var också att den uppdelning som hade gjorts innan intervjuer skulle börja genomföras var att det inte fanns några gymnasieskolor i Göteborg för de områden som klassades som resursstarka. Jag

---

³² Skolverket, *Politisk information i skolan* (2010)

³³ Skolverket, *Politisk information i skolan* (2010)

³⁴ http://www.harrydaposten.se/nyhet_visa.asp?id=210

har därför i största möjliga mån försökt att få tag på skolor som ligger nära dessa områden och man kan tänka sig att många av de elever som bor i de resursstarka områdena har valt att gå i skolan i ett närliggande område.

4.3. Intervjupersonerna

De personer som jag har intervjuat skall jag kort beskriva. Jag har under arbetet genomfört fem intervjuer, vilket tyvärr är mindre än jag hoppades på att från början genomföra. Anledningen till att det är så få intervjuer tog jag dock redan tagit upp.

Med hänsyn till önskemål om anonymitet kommer jag inte att beskriva mina intervjupersoner ingående. Det rör sig om totalt fem rektorer, två från kommunala skolor samt tre från friskolor. Alla skolorna finns belägna i Göteborg.

Från den ursprungliga indelningen jag hade på åtta intervjuer efter områden har jag dock täckt in friskola och gymnasieskolor från de områden som är klassades som *medelresurs svaga* samt *medelresurs starka*. De områden som klassades som resursstarka hade inga gymnasieskolor. En intervju är från friskola i ett *resurssvagt* område. I de fall jag kommer att välja att citera från intervjuerna kommer jag namnge personer som till exempel *rektor*, *kommunal gymnasieskola* i *medelresurs starkt område*.

4.4. Validitet

Då mina frågor till en viss del behandlar hur skolorna kommer att agera inför valet 2010 så kan jag inte säga med säkerhet att de faktiskt kommer att agera som de har svarat. Fyra av skolorna har beskrivit hur de kommer att arbeta till hösten när valspurten sätter igång, och det kan vara att de av någon anledning inte kommer att agera på det sättet som de för mig har berättat planerar göra. Detta i samband med att jag hade svårt att få tag på intervjupersoner gör att det finns en risk att de svar jag fått till en viss grad är de svar som är korrekta utåt. I ett fall handlar det dock om arbete som de redan har genomfört så jag har ingen anledning att tro att de inte kommer att fortsätta med det arbetet även till hösten. Det finns alltså en risk att de frågor som berör arbetet inför valet inte kommer stämma överens med hur det kommer se ut till höst.

Frågorna som berör valet 2006 samt skolans övriga demokratiarbete så anser jag att de inte har haft någon anledning att svara på något annat sätt än deras arbete faktiskt har sett ut. Jag anser därmed att de svar jag fått på dessa frågor verkar trovärdiga.

4.5. Genomförande

De intervjuer som jag har genomfört har hela varit på de intervjuades villkor. De har fått bestämma tid såväl plats. Allt för att det skall ha känts så bra som möjligt för dem att delta. Alla de intervjuade valde att genomföra intervjuerna på deras

kontor utan några åhörare. Jag var inriktad från starten att det var de intervjuade som skulle få möjlighet att genomföra intervjuerna på så mycket deras villkor som möjligt. Framförallt med tanke på att jag redan från början anade att de frågor jag skulle komma att ta upp kunde uppfattas som känsliga.

Intervjuerna tog i snitt 30 min och jag spelade in alla intervjuer för att i efterhand kunna lyssna igenom dem och lyssna efter vad de verkligen relevanta i dem fanns. Jag har även valt att transkribera alla intervjuer för inte bara kunna lyssna igenom dem utan även kunna se dem på papper framför mig och lättare plocka ut citat och relevanta passager ur dem. Till min hjälp under intervjuerna hade jag en intervjuguide som inte ändrades från första till sista intervjun, utan de frågor jag ställt har varit detsamma till alla de personer som blev intervjuade. Skillnaden har dock varit att olika personer har svarat på olika sätt och därmed har olika intressanta aspekter har varit värda att fördjupa sig i.

4.6. Intervjuguiden

Som hjälp för att genomföra mina intervjuer gjorde jag en intervjuguide med så öppna frågor som möjligt. Jag valde att strukturera upp denna efter tre huvudteman, Valet 2010 och 2006, Skolvalet samt skolans demokratiarbete. Detta för att utan ha för många frågor med mig innan, men ändå tillräckligt för att täcka in de områden jag var intresserad att undersöka. Detta gav mig dessutom en möjlighet att komma med olika följdfrågor beroende på vilka svar som gavs. Jag visste i förväg att det fanns en chans att skolorna hade en policy som sa att de hade valt att tacka nej till alla partier, då var kändes det bra att ha tillräckligt med frågor kring andra områden för att kunna fokusera på till exempel hur deras demokratiarbete såg ut.

Intervjuguiden jag använde mig av ändrades inte från första till sista intervjun, utan den har varit som grund till alla de intervjuer som jag har genomfört. Det området av mina frågeställningar jag hade svårast att komma på konkreta frågor till i förhand var just skolans demokratiarbete. Det visade sig dock när jag genomförde intervjuerna att bara ha två frågor i förväg som var tämligen stora fungerade bra, det var lätt att på plats komma på följdfrågor beroende på hur de olika skolornas demokratiarbete såg ut. Denna frågeställning blev lättare att besvara tack vare att jag ställde så stora frågor där de olika rektorerna fick möjlighet att beskriva demokratiarbetet på skolan på ett mer genomgående sätt än vad varit möjligt med enkäter.

Jag valde att inte ha med några specifika frågor om hur man som lärare skall ställa sig till partier utanför riksdagen, utan jag ansåg att genom att se vilka regler olika skolor har och hur de behandlar dessa frågor skulle dessa svar hjälpa mig för att grunda mig en uppfattning. En fråga som tillkom under vissa intervjuer hur lärarna hade reagerat på att skolan valt att bjuda in Sverigedemokraterna.

Den enda frågeställning som jag i efterhand inser att jag inte kom att använda mig av var frågan som var för att få ett mer historiskt perspektiv angående valet 1991 samt valen på 1970-talet. Detta på grund av att de rektorer som jag intervjuade inte hade arbetat under så lång tid och därför kunde inte denna fråga besvaras.

5. Resultat och analys

I följande kapitel skall jag utifrån den teoriram samt de intervjuer som jag har genomfört försöka finna ett svar på de tre frågeställningar som jag har haft till hjälp för detta arbete.

5.1. Demokratisyn

För att börja se vilken demokratisyn skolans verksamhet bör ha är det bra att börja med att försöka utläsa hur läroplanen ser på eleverna och det demokratiuppdrag som skolan har. Läroplanen uttrycker att skolan skall bidra till eleverna skall gå ut och kunna vara aktiva samhällsmedborgare. Aktiva demokratiska medborgare passar då enligt mig bättre in på de tankar kring deltagardemokrati som jag tidigare har talat om. Så att döma av de styrdokument som finns för skolans verksamhet så skulle jag säga att den demokratisyn som återspeglas i styrdokument pekar på en *deltagardemokrati*.

I den deltagardemokratiska modellen ligger fokus snarare på demokratiska processer. Där ansvarsutkrävande i efterhand är elitdemokratins eller ansvarsdemokratins signum, är folkligt deltagande i processerna före beslutsfattande deltagardemokratins signum.³⁵

Ovanstående citat är en bra illustration på skillnaden mellan de två olika synsätten på demokrati, och kan även stödja just det som läroplanen försöker visa på. Man vill ha aktiva medborgare som är delaktiga från början, inte bara i efterhand säga att saker och ting inte var som man ville.

Av de intervjuer som jag har genomfört så finns det mycket som pekar på att det faktiskt är på det sättet som demokratiarbetet i skolan sker när det talas om demokratin under mina intervjuer är det framförallt aktiva elever som betoningen ligger på, det gäller inte bara att få dem att rösta utan man vill försöka få dem engagerade inte bara i röstningsprocessen utan även få dem att inse de har möjligheter att påverka deras situation här och nu.

Den andra delen är ju faktiskt utövandet på skolan när vi pratar om elevråd, när vi pratar om friends, vi pratar om elevpåverkan när det gäller kvalitetsarbete och annat. Där får man konkret arbeta med demokratibegreppet i det lilla, med det lilla menar jag skolan.³⁶

En av de intervjuade rektorerna talar om det demokratiarbete som de ägnar sig åt på skolan, citat pekar just på att de vill visa för eleverna att demokrati är mer än att bara rösta var fjärde år och sen vara nöjd med det. Detta är inte det enda likartade svar som jag fick men ett av dem som jag tycker beskriver det arbete som de skolor jag har besökt ägnar sig åt.

Det är ju inte bara att läsa om demokrati utan det är ju även att vara demokratiska också.³⁷

En annan rektor talar om synen på det demokratiarbete som genomförs skolan, att döma av svaret är det också mer på en nivå som handlar om att inte bara undervisa

---

³⁵ Strömbäck, *Makt och medier* (2007)

³⁶ Rektor, Fristående gymnasium, medelresurs svagt område

³⁷ Rektor, Kommunalt gymnasium, medelresurs starkt område

om vad demokrati är eller vad ett visst parti står för, utan det handlar om att man skall verka och vara aktiv demokratiskt i den dagliga verksamheten.

Då deltagardemokratin sätter samtal och dialog i centrum så borde detta innebära att om detta är den rådande demokratisynen på skolorna att de även önskar föra en dialog med olika politiska partier. Det borde även innebära att inte skolan bara väntar på att partier skall höra av sig till dem för att se om de får komma, utan det indikerar också att det borde från skolans sida finnas ett aktivare arbete med att försöka få dit politiker för att möta eleverna och deras frågor. Detta stämmer även bra överens med de svar jag fick, fyra av skolorna som deltog talar om att de planerar att bjuda in partier inför valet 2010. Trots att alla skolor som jag har varit på verkar präglas av ett deltagardemokratiskt synsätt så skiljer det sig här hur de har bemött de politiska partierna. Framförallt då med största skillnaden att inför valet 2006 så hade de valt olika vägar och en av skolorna hade fortfarande som policy att säga nej till politisk aktivitet på skolans område.

Två av skolorna planerar eller har redan genomfört debatter där alla partier i kommunfullmäktige har bjudits in. Under dessa kommer eleverna få en chans att ställa sina frågor och på en nära arena se vad politikerna faktiskt tycker. I samband med dessa debatter får även partierna möjligheten att sätta upp bokbord efteråt där eleverna efter debatten kan komma och prata mer med politikerna för få svar på frågor som de kan ha som inte har blivit besvarade.

Väldigt kortfattat så har dom 10 min, 2 min inledning, 2 min avslutning och sen 6 minuter för replik, vi har moderator, vi har tidtagare, eleverna lämnar in frågor i förväg som moderatören har.

däremot efter kan dom gå runt till bokbord så om de vill fördjupa sig i några frågor.³⁸

Ovanstående två citat är från samma person som berättar hur det har sett ut under ett debattillfälle som har varit under våren. Återigen kan man se spår av deltagardemokrati, eleverna engageras i debatten med politikerna och får möjlighet att diskutera med dem efteråt. I detta fall har skolan tagit initiativet och bjudit in politikerna till skolan.

Detta kan man jämföra med ett svar från en av de andra skolorna där demokratiarbetet på lokal nivå är aktivt och man försöker engagera eleverna i att delta i till exempel klassråd, elevråd och liknande men när det kommer till de politiska partiernas plats i skolan har man tidigare resonerat på följande sätt.

Nej, vi följer ju vad skolverket säger, och tidigare sa dom att man fick säga nej till alla eller släppa in alla och då var väl tanken får vi förfrågningar så säger vi nej till för vi vill inte få in några odemokratiska organisationer här. Men nu är det nya rekommendationer så då är väl frågan om vi inte försöker och bjuda in till hösten då och bjuda in fullmäktige partier.³⁹

Man har här valt att stänga dörren för alla partier då styrdokumentet tidigare sa att det var möjligt för att man inte ville bjuda in alla parter till debatten. Trots att demokratiarbetet alltså i övrigt på skolan präglas av ett deltagardemokratiskt perspektiv verkar man i dialogen med politikerna vara mer tveksam. Man kan

---

³⁸ Rektor, Kommunalt gymnasium, medelresurs starkt område

³⁹ Rektor, Fristående gymnasieskola, Medelresurs starkt område

även se ovanstående citat som en attityd förändring. Även om man i vissa fall tidigare har agerat på ett visst sätt på skolorna så verkar dock även skolornas attityd inför det kommande valet ha ändrats och man öppnar nu även upp i bemötandet till partierna upp för att de skall få en plats i undervisningen.

Man kan säga att om ett deltagardemokratiskt perspektiv får spegla den övriga verksamheten i skolan så kan detta vara en faktor som påverkar hur man ställer sig till de politiska partiernas vara eller icke vara inom skolans väggar. Alla skolor som deltog hänvisar till styrdokument samt rekommendationer från såväl kommunen som skolverket när det kommer till hur de behandlar de politiska partierna, men även det här kan ses som ett tecken på ett system som har valt ett deltagardemokratiskt perspektiv på sin verksamhet även då från högre ort som det är i detta fall. Så får detta effekter på de regler som sätts för den dagliga verksamheten i skolan.

Av de fem skolor som jag hann besöka under detta arbete var det bara en skola som fortfarande hade som fast policy att man inte tar emot politiska partier i skolan. Detta var även en skola som hade ett mycket aktivt demokratiarbete där man försökte engagera eleverna i den demokratiska verksamheten på skolan. Trots att skolan förblir tom från politiska partier så innebär det dock inte att själva verksamheten helt stänger ute för det.

Man diskuterar och läser på om partierna, sen kommer eleverna få besöka valstugorna nere på Gustav Adolfs torg och där får de då träffa partierna.⁴⁰

Man har alltså valt att fortfarande informera om partiernas samt deras åsikter på skolan och man låter dessutom elever under skoltid besöka de valstugor som finns, politikern får då med andra ord då träffa eleverna för att diskutera de frågor som kan vara aktuella för eleverna och påverkar hur de väljer att lägga sina röster i det kommande valet.

Skolorna har valt olika vägar när det kommer till behandlingen av politiska partier och vilket utrymme de får i skolans verksamhet. Vissa har valt att säga nej till alla men de flesta har öppnat upp för att partier skall få komma till skolan och informera. Detta sker oftast i form av debatt eller utfrågning som gör att det inte är tal om att bara politikern som får föra en envägskommunikation med eleverna. Det visar sig dock ändå att även i det fall där skolan har haft ett nej till alla partier så öppnar ändå skolledningen upp möjligheten för eleverna att få ha en dialog med politikerna, dock inte innanför skolans väggar utan då har eleverna uppmanats att gå till politikerna och fråga ut dem.

Sammanfattning om demokratisynen på skolan

Demokratisynen som verkar dominera både styrdokument samt verksamheten i skolan är det deltagardemokratiska. Eleverna skall uppmuntras att vara aktiva och försöka påverka, det räcker inte bara att delta i val var fjärde år. Elevinflytande är ett begrepp som återkommer under intervjutillfällena och det verkar finnas ett genomtänkt arbete som skall bidra till att eleverna får viljan och möjligheten att

---

⁴⁰ Rektor, Fristående gymnasieskola, Medelresurs svagt område

göra sig hörda och engagera sig i frågor som rör både politik men även det dagliga arbetet på skolan.

Demokratisynen verkar däremot inte vara en avgörande faktor när det kommer till hur skolorna bemöter de politiska partierna, även om alla de skolor där jag har genomfört intervjuer verkar drivas av en deltagardemokratisk syn så skiljer det hur de har valt att bemöta partierna. I två av skolorna har man bjudit in partier och involverat eleverna i en debatt med dessa partier. Två av skolorna har öppnat upp för att politiker skall få komma och tala inom skolans väggar och den sista skolan har valt att eleverna själva får en möjlighet att gå till politikerna. Det finns alltså en skillnad i hur skolorna hanterar partiers närvaro i skolan även om alla skolorna präglas av en demokratisyn som stämmer överens med deltagardemokrati.

Det verkar snarare vara så att skolorna är väldigt medvetna om de rekommendationer och riktlinjer som de styrande kommer med, till exempel skolverket eller kommunen. Myndigheterna verkar alltså ha det största inflytande på hur dessa frågor behandlas i skolan.

5.2. Hur ser opinionsbildningen ut?

Jag skall här försöka besvara hur den politiska opinionsbildningen i skolan går till. Det har under alla mina intervjuer framkommit att det faktiskt finns en plats för opinionsbildning i skolan. Det vanligaste sättet som politiker försöker använda de möjligheter de får i skolan är genom att organisera bokbord. I tre av de fem skolor som jag har varit på är det bokbord som politiker har önskat vilja ha främst.

Hade dom fått bestämma så hade dom haft två debatter och fem bokbord också.⁴¹

Ovanstående citat berättar om hur rektorn uppfattar att politikerna hade önskat få arbeta inom skolans väggar om de hade fått arbeta fritt utan begränsningar.

Det verkar finnas begränsningar i hur opinionsbildningen på skolan bedrivs, framförallt tidsmässigt. Det är ett par av de intervjuade rektorerna som betonar att de gärna vill ha politiker på skolan, men det måste passa in i den undervisning som skolan själva bedriver.

Det vill säga där lärarna tar upp dessa frågor där passar också deras information in, och det är inte säkert att det bara är dom skall välja, utan kan även vara 1:or och 2:or också som vi tycker skall få den här informationen, vi har lite olika syn på detta, dom vill ut för att träffa välja, vi vill ha informationen för att tjäna våra syften.⁴²

Det är inte bara denna rektor som beskriver den politiska verksamhetens plats i skolan på detta viset men är ett av de citat jag har fått samla in som jag tycker beskriver skolornas inställning på bästa sätt. Att få besök av partier som direkt kan informera som en del av den undervisning som skolan bedriver är något som rektorerna trycker på.

---

⁴¹ Rektor, Kommunalt gymnasium, Medelresurs starkt område

⁴² Rektor, Kommunalt gymnasium, medelresurs svagt område

Det framkom även under mina intervjuer att partiernas aktivitet framförallt är fokuserad till valåren, vilket kan förklara den inställningen till en viss del. Om man bara får tillgång till partierna var fjärde år så är det svårt att planera in dem i en kontinuerlig undervisningsplan. Detta innebär också för partiernas del att de faktiskt riskerar att missa nå ett par generationer mellan varje val då det är framförallt de eleverna som går i trean som de riktar in sig till när de är ute på skolorna. Jag har även fått svar som pekar på att rektorerna ibland uppfattar att det är svårt att få politiker till skolan. Om det redan finns en viss svårighet att få politiker att ställa upp under valår kan detta förklara om skolorna väljer att inte lägga kraft mellan valen.

Då det finns en vilja från skolan att ta dit partierna och integrera dem i undervisningen, är det konstigt att de inte tar vara på den chansen även mellan valen. Detta skulle inte bara leda till att partierna får en möjlighet att informera en större mängd elever, utan även att det demokratiska arbetet i skolan skulle kunna utformas på ett bättre sätt. Jag redan har pekat på att rektorer gärna fokuserar på att försöka visa på att demokrati är något nära. Hade alla elever fått en möjlighet att bli informerade av deras kommunpolitiker på en mer regelbunden basis, hade detta kunnat bidra till att eleverna blir mer engagerade i det som händer lokalt.

En viktig fråga som man måste ställa när man talar om opinionsbildningen i skolan är, får alla samma chanser? Detta kan relateras till Dahls minimikriterier för demokrati där han talar om att det inte på något sätt skall finnas informationsmonopol när man talar om en fri tillgång till information. För att det skall finnas en fri åsiktsbildning måste man med andra ord låta alla parter komma till tals på lika villkor.

Denna inställning finner jag också i många av de intervjuer som jag har genomfört. Nedan följer två olika exempel där man kan se hur skolorna försöker bidra till att en fri tillgång till information blir möjlig.

Det känns också lite som om ett parti hör av sig och vill hänga upp en affisch. Så känns det nästan inte mer än rätt att då måste vi på något sätt höra av oss till dom andra.⁴³

I det första fallet ser man att skolan har en inställning som visar på att om ett parti får en möjlighet till att bedriva opinionsbildning där så tar skolan själva på sig att höra av sig till de andra för att jämnna ut spelväggen. Om det bara skulle vara ett parti som på grund av att de har tagit kontakt med skolan angående möjligheten att få sätta upp affischer, och de i så fall kommer vara det enda partiet som har valaffischer på skolan. Kan man se det på det sättet att de faktiskt skulle ha ett informationsmonopol på den skolan, och på så vis förhindras den fria åsiktsbildningens om är central både för demokrati samt opinionsbildning.

Sen har vi varit väldigt noggranna med hur det än är att vi vill att de skall ha debattörer som är ungefär lika slipade, vilket gör att dom vet om att det kan vara första riksdagsnamn på listan som faktiskt kommer. Så man inte skickar någon ungdomsförbundare som inte har varit med.⁴⁴

---

⁴³ Rektor, Fristående gymnasium, medelresurs svagt område

⁴⁴ Rektor, Kommunalt gymnasium, medelresurs starkt område

I detta fall har skolan till att börja med bjudit in alla partier som kan vara aktuella att delta i en debatt, i detta fall alla partier som finns representerade i kommunfullmäktige. Redan på detta plan genom att de bjuder in alla partier så förhindrar de att något parti skulle få en sämre position genom att inte ha möjligheten att komma och delta. Men för att utjämna spelfältet ännu mer ber skolan partierna skicka representanter som är retoriskt på en liknande nivå. Vilket också innebär att inget parti får en fördel genom att ha mästaretoriker på plats som får fram sitt budskap på ett bättre sätt än övriga deltagare, och på så vis kan sägas få någon form av fördel i den information som går fram via skolan.

Det främsta syfte som partierna verkar ha när det kommer till den aktivitet som de ägnar sig åt i skolan är framförallt att nå förstagångsväljare. Att möta dem där de befinner sig är viktigt för partierna och skolan ger dem även den möjligheten. Även när skolorna bestämmer sig för att säga nej till partiaktivitet i skolan så ges fortfarande eleverna möjligheten att uppsöka politikerna.

De svaren jag har fått av de personer som jag har intervjuat visar på att det egentligen bara är två kanaler som öppnas för politikerna via skolan, debatt samt bokbord. Någon annan form av information verkar inte finnas på skolan, utom de tillfällen som partierna är där i person.

När det kommer till frågan vilka som får en möjlighet att komma till skolan så har alla skolorna i princip samma linje, undantaget är skolan som har sagt nej till alla partier. Nedan är två exempel på svar som kom på frågan vilka som de planerar att bjuda in till skolorna inför valet under hösten.

Men nu är det nya rekommendationer så då är väl frågan om vi inte försöker och bjuda in till hösten då och bjuda in fullmäktige partier.⁴⁵

Man kan även här se det som kommer uppifrån får ett genomslag i skolan, här är en skola som tidigare har valt att säga nej till partier, men när policyn nu har tydliggjorts från skolverkets håll ser man även över hur man skall behandla partierna i skolan, man öppnar alltså i enlighet med skolverkets rekommendationer upp för att de partier som i alla fall har ett mandat i kommunfullmäktige skall få en inbjudan till skolan för att delta i den politiska verksamheten där.

Vi kommer att följa det som man har sagt från politikerna i Göteborg, det vill säga de som sitter i fullmäktige får en inbjudan. Så vi skickar till dem när det är aktuellt.⁴⁶

Ytterligare ett exempel på att det som kommer från högre instans får ett genomslag och att man då väljer att erbjuda alla som har makt inom kommunen att komma. Det påpekas dessutom under vissa av intervjuerna att man väljer att göra just denna begränsning för att det inte är rimligt att ta emot alla partier som finns, då skulle det inte den pedagogiska verksamheten i skolan kunna fortgå utan att störas för mycket. Man kan alltså se att det finns i skolan fler dörrar öppna för partierna att kunna driva opinionsbildning än det finns på till exempel det nationella planet där partier som till exempel Sverigedemokraterna inte blir

---

⁴⁵ Rektor, Fristående gymnasium, medelresurs starkt område

⁴⁶ Rektor, Kommunalt gymnasium, Medelresurs svagt område

inbjudna till de debatter som förs i TV, men de får på en lokal nivå en möjlighet att nå väljare genom att ha makt på en lokal nivå.

Detta kan självklart få negativa konsekvenser för småpartier då skolan ändå är en viktig plattform för att nå förstagångsväljarna, genom att de inte får samma möjligheter som partier som har en viss etablerad makt så kan det göra arbetet för dem svårare att faktiskt nå en form av framgång. Man måste dock ta hänsyn till att skolan har även ett pedagogiskt uppdrag som de skall kunna uppfylla och om det hela tiden är en ström av partier stora som små som kommer och vill informera kan det hindra den pedagogiska verksamheten på ett negativt sätt. Jag anser att den avvägning som skolorna har gjort i dessa fall är rimlig, de partier som framförallt antagligen är de som kommer att vara aktuella för eleverna att rösta på får göra sin röst hörd.

Sammanfattning opinionsbildning

De möjligheter som framförallt öppnas för partierna inom skolan till att bedriva opinionsbildning är en direkt personlig kontakt med eleverna genom framförallt bokbord eller debatter. Skolorna verkar medvetna om att det är viktigt med en fri tillgång till information och verkar ha det i åtanke i det arbete som de bedriver med politikerna genom att till exempel be partier skicka personer som de tror är ligger på samma nivå på sina retoriska kunskaper för att alla skall spela på samma villkor.

Partierna verkar inte ha något större intresse av att komma ut till skolorna om det inte är valår, framförallt verkar aktiviteten fokuserad till de år som det är val till riksdag. Det talas om att det man kan märka en ökad aktivitet under de år det är EU-val och liknande men framförallt ligger ett fokus under riksdagsvalen, skolan verkar däremot gärna vilja ha en kontakt med politiker och integrera dem i undervisningen på ett bra sätt.

När det kommer till vilka partier som får tillgång till den plattform för att nå väljare som eleverna ändå är följer skolorna den linje som är uppsatt från skolverket och kommunen, det vill säga de partier som har minst ett mandat i kommunfullmäktige får möjlighet på de skolor som har öppnat sina lokaler för politisk aktivitet.

5.3. Hur skall man som lärare ställa sig?

Jag har tidigare tagit upp hur läroplanen ser på lärarens demokratiska uppdrag, samt skolverkets stödmaterial. En viktig paragraf som de tar upp i detta stödmaterial är.

Ett partis politiska åsikter får aldrig medföra att partiet behandlas sämre än andra partier, inte ens om dess åsikter strider mot skolans värdegrund.⁴⁷

---

⁴⁷ Skolverket, *Politik i skolan* (2010)

Skolverket trycker alltså i sitt stödmaterial på att man skall som lärare värna om yttrande- samt åsiktsfriheten. Detta är något som man som lärare alltid måste ha med sig, oavsett vad man tycker om ett partis åsikter så skall skolan arbeta utefter den demokratisk värdegrund. Ett centralt begrepp i denna värdegrund är alltså yttrande- samt åsiktsfriheten och inskränkningar i denna riskerar att nagga skolans demokratiska trovärdighet.

Man kan alltså på grund av att det finns säkerhetsrisker med att bjuda in vissa partier neka dem tillträde och hänvisa till att det finns en risk till alltför stora störningar i ordningen. Detta är en faktor man kan vara tvungen att ha i åtanke när det kommer till partier som till exempel Sverigedemokraterna. Det är också något som de skolor jag har varit på har varit medvetna om.

Fullmäktiges sammansättning såg inte likadan ut då som den ser ut nu ser denna gång, och vad jag kommer ihåg då så pratade vi inte säkerhetsfrågor lika mycket som vi har varit tvungna att göra nu.⁴⁸

Vid ett tänkt parti som skulle kunna våla en hätsk debatt eller att eleverna får för sig att markera sin åsikt på ett sätt som på ett eller annat sätt som inte är lämpligt då är det väl en stor betydelse att man har ett par lärare som håller koll.⁴⁹

Båda rektorerna är alltså medvetna om att det finns en viss problematik med att låta alla partier komma till skolan. Det är en risk att eleverna blir provocerade av att Sverigedemokraterna kommer, och rektorerna är medvetna om det. Samtidigt så är åsikten den att skolan skall vara en demokratisk grund även om det finns en viss risk för att elever skulle kunna göra något som rubbar ordningen på skolan. Man kan redan i förväg planera sätt att försöka förhindra att det går överstyr och kan därmed låta alla partierna närvara vid de tillfällen som skolan bjuder in partier. Det finns med andra ord redan på skolorna idag en medvetenhet om att elever kan bli provocerade av vissa partiers närvaro i skolan, men måste i den mån det går alltså försöka hitta vägar som gör att man kan låta partierna komma till skolan och samtidigt behålla ordningen.

Även det objektiva urvalet har diskuterats under intervjuerna, där framförallt en av rektorerna påpekade att det kommit förfrågningar från vissa partier utanför kommunfullmäktige. Situationen att bjuda in alla som frågar hade inte fungerat för skolan för det hade blivit för mycket tid som försvunnit från den övriga undervisningen.

Man kan inte heller som enskild lärare även om man tycker illa om vissa partier neka dem, nedan är ett svar som en rektor gav på frågan om han stött på protester från lärarna på skolan när de har diskuterat att bjuda in alla partier i fullmäktige.

Nej, det vill jag inte påstå, alla förstod ju naturligtvis att det var valtider och vi tittade lite på vad som stod kring detta, skolans demokratiåtagande, vad har skolverket yttrat sig? Etc, då kan inte en enskild lärare gå in och säga att såhär kan vi nog inte göra utan det ingår lite i arbetet.⁵⁰

---

⁴⁸ Rektor, Kommunal gymnasieskola, medelresurs starkt område

⁴⁹ Rektor, Fristående gymnasieskola, medelresurs svagt område

⁵⁰ Rektor, Fristående gymnasium, medelresurs svagt område

Jag tycker citatet är viktigt för att påminna att som lärare har man på sig lärarrollen, det handlar inte om vad ens egna åsikter i en fråga är, utan som lärare skall man ta hänsyn till de dokument som beskriver det uppdrag man har som lärare. Alltså även om man föraktar ett parti och vad de står för så måste man svälja det när man är i lärarrollen, genom att försöka förhindra ett partis närvaro på en skola som tillåter att vissa partier får komma till skolan så försöker man göra inskränkningar i yttrande- samt åsiktsfriheten något som strider mot den demokratiska värdegrunden som skolan skall bedriva sin verksamhet på.

Problematiken med vissa partiers närvaro är något som flera rektorer talar om, de vet att vissa av de åsikter som finns faktiskt kan vara provocerande

problemet är då att har vi några som har de åsikterna, och det är alltid mer eller mindre, och det kan skapa väldigt mycket problem på skolan och kan röra upp mycket känslor kring det här och det är inte bara invandrareleverna som känner sig kränkta utan även andra, och det är en jättekänslig fråga och det måste vi vara jättevakna för.⁵¹

Här gäller det att man som skola verkligen gör tydligt varför man anser att alla partierna skall få komma till skolan, och det är när dessa känslor kommer till ytan från eleverna som man måste vara tydlig med vilka ändamål man har och informerar om vad skolans demokratiarbete går ut på. Detta kan också vara en anledning till att vissa skolor som inte deltagit i denna undersökning, men som har omskrivits i media faktiskt säger nej till att vissa får komma. Man är rädd för att ha den här diskussionen med eleverna och väljer då att agera på ett sätt så den inte behöver komma upp till ytan.

De skolor jag har besökt verkar mycket väl medvetna om vad det faktiskt är som gäller trots att det i skolverkets rapport står

Det råder idag osäkerhet bland huvudmän och på skolor kring förutsättningarna för skolans politiska omvärldskontakter, hur sådan verksamhet kan organiseras samt hur skolan ska förhålla sig till antidemokratiska organisationer och strömningar.⁵²

Detta är dock en annan bild än den jag har fått på de skolor som jag har besökt, alla rektorer verkar fullt medvetna om att det som gäller är att om man bjuder in vissa så bjuder man in alla och samtidigt att man kan neka alla partier tillträde. Detta kan vara ett resultat av att det just bara var skolor som hade funderat kring dessa frågor som ställde upp och blev intervjuade.

Det arbete som de skolorna jag har besökt verkar dock bra stämma överens med det som både läroplanerna säger och som skolverket har försökt klarlägga i den rapport dom nyligen publicerade. De är medvetna om att om man ger plats åt någon måste man ge plats åt alla så länge man kan ha ett bra säkerhetsarrangemang i de fall som detta kan vara en nödvändig faktor att ta hänsyn till.

---

⁵¹ Rektor, Fristående gymnasium, medelresurs starkt område

⁵² Skolverket, *Politik i skolan* (2010)

Sammanfattning

Det finns vissa begränsningar man kan göra när det kommer till vilka partier man önskar att bjuda in, det främsta är att man skall ha ordningen på skolan i åtanke. Det finns även bland de intervjuade rektorerna en medvetenhet om att vissa partiets närvaro kan vara så pass provocerande för eleverna att det skulle kunna leda till att ordningen på skolan störs. Detta är dock något som man tänker på innan man bjuder in partierna och det finns en vilja hos skolorna att försöka ordna säkerheten kring de arrangemang där politiska partier kommer till skolan för att kunna arbeta på de demokratiska grunder som skolan skall agera.

Det står tydligt i läroplanen samt rapporten från skolverket, och det finns riktlinjer från Göteborgs kommun hur man skall agera vid förfrågningar, och det är viktigt att man som lärare är medveten om de regler som finns inom detta område. Det är även viktigt att man som lärare kan skilja på de åsikter man har privat kontra de åsikter man kan uttala i lärarrollen.

De skolor som har deltagit i den undersökning jag har gjort verkar också väldigt medvetna om vilka regler det är som gäller och verkar även följa dem utifrån de svar jag har fått. Man öppnar upp dörren för partierna att komma till skolan även partier som inte finns representerade i riksdagen men har mandat i kommunfullmäktige.

6. Slutdiskussion

När jag påbörjade detta arbete hade jag en tämligen negativ bild av hur det såg ut i skolorna, för mig är yttrandefriheten och åsiktsfriheten bland det viktigaste vi har i Sverige och något som vi faktiskt kan vara stolta över. Samhället har under de senaste åren verkat satsa på en taktik att försöka vara tysta när det kommer fram åsikter som verkar obehagliga och på så vis hoppas att de försvinner. Vi har sett fall där utrikesministern direkt har valt att gå in och stänga ner svenska internetservrar på grund av att de har publicerat material som ansetts felaktigt. Media har valt att i så liten grad som möjligt låta partier utanför riksdagen komma till tals. Samhället har valt att försöka tysta bort den problematiken som faktiskt finns och på så sätt hoppas att den försvinner och man inte behöver ta tag i den.

Skolan skall förmedla de värden som samhället bygger på och även här finns det en problematik, som redan påtalats har skolor valt att inte ge alla samma möjligheter när gäller att få göra sin åsikt hörd. Det har funnits oklarheter om hur man skall hantera till exempel Sverigedemokraterna i skolans värld. Detta är inte bara ett problem som har funnits på skolan, utan även under mina nu fyra år på lärarutbildningen anser jag att man inte egentligen vill tala om dessa problem. Det har varit en väldigt begränsad information om hur man som framtida lärare skall behandla dessa problem som faktiskt finns, framförallt under valår.

Under arbetets gång har dock en ny bild börjat målas upp för mig. Från att det i februari kom en rapport om att det finns en osäkerhet ute i skolorna hur man skall hantera detta finns det nu färdigt material inför valet där skolverket klargör vad som faktiskt gäller. Denna information verkar även ha nått ut till de skolor som jag under detta arbete har besökt och det arbete som de skolorna har bedrivit gentemot partier såväl etablerade riksdagspartier som partier utanför riksdagen tycker jag är imponerande. Det har gett mig en insikt i vad som faktiskt gäller och hur det faktiskt ser ut i verkligheten. Jag är medveten om att de som faktiskt ställde upp på intervjuer är sådana skolor som media väljer bort att rapportera om, och det stort antal nej jag fick kan vara skolor där man inte har kommit lika långt i arbetet.

Skolorna jag har besökt har också följt de riktlinjer som finns, oavsett om de har valt att bjuda in alla eller inget parti, så följer de dem riktlinjer som finns. Detta var också en positiv överraskning för mig, då jag hade bilden av att det skolor inte alltid följer de riktlinjer som finns. De skolor som bjuder in alla skolor gör det dessutom på ett enligt mig bra sätt där de bemöter till exempel Sverigedemokraterna och deras värderingar. Man kan hoppas att genom detta öppna demokratiska samtal man begränsar riskerna att eleverna är oinformerade om de partier som de röstar på och inte röstar i någon form av protest mot lärarna som i fallet med Thulins studie.

Oavsett om skolan skall vara den första institution som unga människor kommer i kontakt med och har som uppdrag att förmedla de värden som vi anser skall vara de som gäller i samhället så verkar det utifrån mitt arbete att vi är en god bit på väg. Även om man föraktar en mans åsikter är den personens rätt att säga dem en del av yttrandefriheten.

Något som har klarnat för mig under denna arbetsprocess är att detta är ett känsligt område, men det finns klart föreskrivet vad det är som faktiskt gäller, det som framförallt detta pekar på är att hur man bemöter partier verkligen är ett område där man måste lära sig skilja på vad man tycker som en person samt vad man är tillåten att värdera i lärarrollen. Det är en viktig fråga och om lärarkåren skall klara av att genomföra sitt demokratiska uppdrag är det upp till alla aktiva att ha detta i åtanke och kunna skilja på de två rollerna man faktiskt har.

Den opinionsbildning som idag sker på skolorna verkar tyvärr främst fokusera sig under valår. Det är inte heller den formen av opinionsbildning som jag har erfarenhet av då jag själv gick på gymnasiet. Då var det på sin höjd under ett valår någon representant för något av riksdagspartierna som fick föreläsa nästan helt fritt om sina åsikter följt av en kort frågestund helt styrd av den personen som är där. Det som överraskade mig positivt var att tre av de fem skolor jag var på var positivt inställda på att ha en debatt. Debatt är en bra del av det demokratiska arbetet, framförallt med ett deltagardemokratiskt perspektiv i åtanke. Alla får möjlighet att säga var de står, men ingen får säga vad som helst utan att behöva försvara sina åsikter.

Att aktiviteten framförallt fokuseras på valår ser jag som en förlust för partierna såväl som för skolorna. Båda aktörerna här har en möjligt till ökad dialog där båda parterna kan bli vinnare. Partierna skulle genom ett aktivare arbete under de år det inte är val kunna nå ut till fler väljare på en mer reguljär basis. Skolorna i sin tur skulle kunna ha politiker i skolan som på ett mer verklighetstroget sätt informera eleverna vilka partier som står för istället för att bara läsa om det i textböcker hade kunnat engagera eleverna i en större grad. På detta område finns det enligt mig en möjlighet att kunna vidga samarbetet mellan partier och skolor.

Jag hade en tanke när jag började detta arbete att jag hoppades kunna dels undersöka hur det ser ut i skolorna efter de tidningsrubriker jag stött på, men även med tanke på att jag anser att dessa frågor diskuteras alldeles för lite under lärarutbildningen, undersöka vad riktlinjerna säger. Jag anser att jag har lyckats på båda punkterna. Jag har nu när jag har avslutat detta arbete en klar bild om vilken makt styrdokument och direktiv från högre instans faktiskt har ute på skolan, jag är säkrare på vad dessa regler säger i de här frågorna som knappast kommer att försvinna utan snarare återkomma, även om de kanske i framtiden kommer att ta en annan form. Jag hoppas att detta arbete kan vara en hjälp för andra lärarstudenter men även redan aktiva lärare som är osäkra på hur man skall hantera dessa frågor och hur det faktiskt ser ut i vissa av gymnasieskolorna i Göteborg.

6.1. Vidare forskning

Det finns flera spår att gå om man skulle vilja arbeta vidare inom ramen för detta arbete. Jag ser framförallt att det finns stora möjligheter både åt de pedagogiska samt inom mediekommunikation. Inom mediekommunikation hade det varit intressant att få partiernas syn av vikten att faktiskt synas och få tillgång till de kanaler som skolan öppnar upp för att nå förstagångsväljare. Hur viktig är denna plattform för dem och vilka konsekvenser får det för dem om de inte får tillträde

för dem och i förlängningen vilka konsekvenser får det för den allmänna opinionsbildningen. Att det är en viktig plattform för dem har redan framkommit när jag läste in mig på ämnet, men det vara bara mycket svepande. Därför kan en fördjupning på partiperspektivet vara intressant.

Ett mer pedagogiskt spår som man kan gå vidare är att arbeta mer med just hur man kan integrera politiker mer i den dagliga undervisningen. Som min uppsats visar på så finns det ett intresse från skolorna att ta dit politiker och använda sig av detta i undervisningen. Denna aktivitet verkar dock vara fokuserad till just valår. Hur hade man kunnat utforma undervisningen på ett sätt som hade gjort att man hade kunnat ha samma fokus även de år det inte finns val att vinna röster för? Hur skulle detta påverka demokratiarbetet i skolan och det intresset för politik hos eleverna?

Referenslista

Aftonbladet (2009-09-17), *Därför stoppar vi SD:s valannonser*, <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/medier/article5808066.ab>

Ekman, Tiina (2007), *Demokratisk kompetens – Om gymnasiet som demokratiskola*, Avhandling, Statsvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena (2007), *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norstedts Juridik

Härrydaposten (2009-11-25), *Nationaldemokraterna utkastade från Hulebäck*, http://www.harrydaposten.se/nyhet_visa.asp?id=210

IAE, *Civic education study*, <http://www.iea.nl/cived.html>

Pettersson, Olof (2009), *Opinionsbildning*, SNS Förlag

Skolverket (2010), *Politisk information i skolan*, Stödmaterial

Skolverket (2006), *Läroplan för de frivilliga skolformerna – Lpf 94*, Styrdokument

Strömbäck, Jesper (2000), *Makt och medier*, Studentlitteratur

Svenska Dagbladet (2010-03-17), *Nej, hindrar inte Sverigedemokraterna*, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/nej-hindrar-inte-sverigedemokraterna_4436743.svd

Thulin, Marie (2007), *Skolvalet och Sverigedemokraterna*, Examensarbete, Malmö högskola

Utbildningsdepartementet (2010), *Regeringsbeslut U2010/1216/S*

Bilaga 1, Intervjuguide

Valet 2010

Har ni fått förfrågningar från politiska partier om de får komma och informera inför valet på er skola?

Hur har ni behandlat dessa förfrågningar?

- Vilka partier?

Har ni sagt nej till något parti?

- Vilka partier?

- På vilka grunder?

Hur brukar det se ut när partier kommer till skolan?

Har ni kontaktat partier och frågat om de vill komma till er skola?

Hur har partiernas respons varit?

På vilket sätt har partierna önskat få informera?

Om ni sagt nej till ett sätt, till exempel komma och tala, har partiet fått möjlighet att till exempel få sätta upp valaffischer?

- Vilka kanaler?

- Har partierna använt sig av dessa möjligheter?

Har det varit fler förfrågningar inför detta val än det var under valet 2006?

- Vad tror ni att det beror på?

Har ni fått förfrågningar från partier som inte tidigare har frågat om de kan komma?

- Vilka?

När partierna har varit hos er, hur arbetar ni vidare med det efteråt?

Valet 2006

Hade ni under detta valår besök från politiska partier?

- Vilka?

Sa ni då nej till något parti?

- Vilka partier?

- På vilka grunder?

Skolvalet

Tänker ni delta i det officiella skolvalet?

- Varför/varför inte?

Har ni tidigare medverkat i skolvalet?

Hur har förarbetet sett ut?

Hur stort intresse har det varit från politiska partier att komma ut och informera i samband med skolvalet?

Känner ni att eleverna fått ut något av att medverka?

- Vad?

Allmänna frågor

När det inte är valår, får ni ofta förfrågningar från partier att få komma och informera då?

- Hur behandlar ni dessa förfrågningar?

Har ni haft problem som orsakats av partier som kommit och informerat på er skola?

Skolverket kom nyligen ut med informationsmaterial riktat till skolor om vilka regler som gäller för politiska partier i skolans värld.

Vad tycker ni om detta material?

Är det något parti som verkar satsa mer på att synas i skolan?

- Vilket/vilka?

- Hur märker ni av detta?

Har ni en policy på skolan som säger hur ni skall behandla politiska partier som vill komma till er?

- Hur ser den ut?

Demokrati

Hur arbetar ni med demokratibegreppet på skolan?

Är det något ni speciellt lägger tyngd på när ni arbetar med demokrati på skolan.